

ופניהם איש אל אחיו

"כיצד אפשר ליישב בעזרת הדת מחלוקות, כאשר היא עצמה הדבר השנוי ביותר במחלוקת?" – כך שואל הרב הראשי לשעבר של בריטניה, יונתן זקס, בספרו "השותפות הגדולה". הוא מוסיף ומביא את דברי הנשיא האמריקאי לינקולן שאמר במהלך מלחמת האזרחים באמריקה: "שני הצדדים [הדרום והצפון] קוראים באותו תנ"ך, ומתפללים לאותו אל, אך כל אחד מהם מגייס את התנ"ך שלו ואת האל שלו נגד יריבו". אכן פרדוקס רציונלי ומוסרי שזועק לשמים.

הדברים הללו מופיעים במסגרת פרק בספרו של הר זקס שכותרתו "כשהדת משרכת דרכיה". הפרק מציב במלוא העוצמה את הדילמה הקשה – כיצד ייתכן שדווקא בשם הדת, המטיפה לשלום, חסד וצדק, אנו מוצאים כל כך הרבה רשע ורוע בעולם. הפילוסוף הנודע בלו פסקל הוסיף את ההיגד הבא: "לעולם אין אדם עושה רעה במידה שלימה כל כך ובלב עליז כל כך, כבשעה שהוא עושה אותה מתוך אמונה". אכן דברים קשים ומתסכלים.

הרב זקס מונה בספרו כמה גורמים שעשויים לשפוך מעט אור על המציאות הקשה שבה "הדת משרכת דרכיה". אחד הגורמים, כך הוא טוען, קשור לדואליזם שנתפסת כאנטייתזה למונותאיזם. אם המונותיאיזם מדבר על אחדות האל והעולם, הדואליזם מדבר על שניות, על שני כוחות הנלחמים האחד בשני – כוח הטוב וכוח הרוע, אנשי האור מול אנשי החושך. כשאנו נמצאים במציאות דואליסטית/דיכוטומית שבה קיימים שני כוחות טוב ורע, הדרך קצרה ומהירה לשייך את כול מי שהוא בר פלוגתא של העצמי, לכוחות הרשע והאופל. ומכאן, נמצא את עצמנו במדרון חלקלק במתן לגיטימציה למאבק עיקש, נחוש ונטול פשרות בכול מי ששייך לקבוצת "אנשי החושך".

כיצד אפוא, ניתן להילחם בדואליזם ולממש את רעיון המונותיאיזם כשכול היקום זועק דואליזם ושניות? דומה שפרשת הכרובים המופיעה בפרשת תרומה, פותחת צוהר לסוד הגדול של אחדות מול שניות וריבוי.

פרשת תרומה בספר שמות עוסקת בארון הקודש, אשר בתוכו מצויה התורה. מעליו מצויה כפורת הזהב עם כפל תפקידים - שמירת התורה וכפרה על עם ישראל. עד כאן הכול נשמע אחדותי ושלם. תורה אחת, ארון אחד, כפורת אחת. אולם אז באה ההפתעה – מעל לכפורת זוג כרובים: "ועשית שניים כרובים זהב מקשה תעשה אותם". אין לכאורה שניות גדולה מזוג כרובים? למה לא להסתפק בכרוב אחד שימשיך את אחדות התורה במלא תפארתה!?

רש"ר הירש מתעמק בסוגיה ומפתח רעיון מרתק המפזר אור יקרות על פרשת הכרובים. הוא מדגיש כי שני הכרובים לא היו מנותקים מהכפורת, אלא היו חלק בלתי נפרד מיציקה שלימה ("מקשה אחת"). תאמר: הכפורת עצמה הפכה בשני קצותיה לשני כרובים נפרדים, שינקו חיות במשותף ממקור חיים משותף. עצמאות מול אחדות מתמדת.

בנוסף, ניתן להבחין כי התורה מתייחסת לכרובים בשני ממדים נוספים: "ופניהם איש אל אחיו" ובמקביל "אל הכפורת יהיו פני הכרובים". יחס של הדדיות בין פורשי הכנפיים. המבט הכפול שלהם מאפשר קשר תמידי ומקבילי אל האחר ואל התורה. קשר תמידי אל האחר מבלי לפגוע בתורה, וקשר תמידי אל התורה מבלי לפגוע באחר.

נראה אפוא, שבכרובים מצויים רעיונות עמוקים המייצגים, למרות השניות לכאורה, דרך טהורה ונקיה בעבודת האדם שאינה מאפשרת את התפתחות השניות לדואליזם משחית. הכרובים מציגים אלטרנטיבה, כיצד ניתן בסביבה של ריבוי ושניות, ליצור חיבור ואחדות עם המקור האלוהי - חיבור שאינו מאפשר לדת "לשרך את דרכיה".

השילוב של ארון העדות, כפורת וכרובים מבטא, לדעת רש"ר הירש, את הייעוד המשולש בעבודת האדם: "לקדם את טובת הזולת, לשמור על טובת הכלל, ולהצטרף לנושאי שכנת ה' עלי אדמות. או אז, יידמו בני ישראל לזוגות של כרובים: פניהם איש אל אחיו בשלום, בכבוד ובתשומת הלב, חייהם איש למען אחיו, וכולם ערבים זה לזה ובטוחים זה בזה".